

Original article

Çocuk Gelişimi Ön Lisans Programı Öğrencilerinin Çocukla İletişime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Investigation of Child Development Associate Degree Program Students' Attitudes Towards Communication with Children

Alper Aytaç ^a, Emine Merve Uslu ^b & Fatih Mutlu Özbilen ^{b,*}

^a Cumhuriyet Primary School, İznik, Bursa, Turkey

^b Department of Child Care and Youth Services, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale Vocational School of Social Sciences, Çanakkale, Turkey

Özet

Bu araştırmada çocuk gelişimi ön lisans programında öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel yöntem ve tarama modele göre yürütülmüştür. Araştırma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin Çanakkale Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda bulunan Çocuk Gelişimi Programı'na kayıtlı 126 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri Köyceğiz-Gözeler, Bozkurt-Polat ve Kan (2020) tarafından geliştirilen Çocukla İletişime Yönelik Tutum Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin analizi ise SPSS 21 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ölçekten elde edilen verilerin ortalamasının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ön lisans öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin öğrenim görülen sınıf düzeyine ve kendisinden küçük kardeşi olma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Fakat diğer taraftan öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin Davranışsal Boyut'ta kardeş sayısı 3 ve daha fazla kardeşi olanlara göre 2 ve daha az kardeşi olanların lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Son olarak öğrencilerin iletişime yönelik tutum düzeylerinin iletişim ile ilgili eğitim/seminer alanlarına göre eğitim/seminer alanların lehine İletişime Yönelik Olumlu Duygu Boyutu, Davranışsal Boyut ve ölçeğin genelinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin kardeşleri ve diğer çocuklarla iletişimlerine yönelik olumlu tutumlara sahip olabilmeleri için üniversitelerde bu alanda eğitim, seminer ve toplantılar düzenlenmesi gerektiği; ayrıca çocukla iletişime yönelik zorunlu derslerin seçmeli yerine zorunlu hale getirilerek programın öğretim planında sunulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk gelişimi, İletişim, Çocukla iletişim.

Abstract

In this study, it was aimed to examine the attitudes of university students studying in the child development associate degree program towards communication with the child. The research was carried out according to the quantitative method and survey model. The research was conducted with 126 students enrolled in the Child Development Program of Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale Vocational School of Social Sciences. The data of the study were collected with the Attitude Scale Towards Communication with Children developed by Köyceğiz-Gözer, Bozkurt-Polat and Kan (2020). The analysis of the data was carried

* Corresponding author:

Özbilen Fatih Mutlu is Ph.D. and an assistant professor in the Department of Child Care and Youth Services at Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale Vocational School of Social Sciences in Çanakkale, Turkey. His research interests include the Educational Sciences, Educational Administration and Inspection and Child Development. He has lived, worked, and studied in Çanakkale, Turkey.
Email: fatihmutluozbilen@gmail.com

out with the SPSS 21 package program. According to the results of the research, it was determined that the average of the data obtained from the scale was high. In addition, it was observed that the attitude levels of associate degree students towards communication with the child did not differ significantly according to the level of education and the status of having a younger sibling. However, on the other hand, it was found that students' attitudes towards communication with children differed significantly in the Behavioral Dimension in favor of those with 2 or fewer siblings compared to those with 3 or more siblings. Finally, it was concluded that the students' attitudes towards communication differed significantly in favor of those who received training/seminars compared to those who did not receive training/seminars on communication in the Positive Emotional and Behavioral Dimensions of Communication and the overall scale. In this context, it is necessary to organize education, seminars and meetings in this field in universities so that students can have positive attitudes towards their communication with their siblings and other children; In addition, it is suggested that compulsory courses for communication with children should be made compulsory instead of elective and presented in the curriculum of the program..

Keywords: Child development, Communication, Communication with child.

Received: 24 June 2022 * **Accepted:** 30 June 2022 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2022.458.6>

GİRİŞ

İletişim, insanların birlikte yaşamalarının bir gereksinimidir. İletişim sayesinde insanlar karşılıklı olarak birbirlerine duygularını, düşüncelerini ve bir konu hakkında bildiklerini aktarabilmektedirler. Bazen sözlü bir şekilde kelime ya da cümleler ile gerçekleştirilebilen iletişim bazen jest, mimik ve beden hareketleri ile bazen de bunların tamamını içerecek şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Dolayısıyla iletişimin doğru ve etkili bir şekilde kurulabilmesi için iletişimi başlatan ve hedef olan kişi arasındaki bilgi akışının sağlıklı bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Aynı şekilde eğitim-öğretim sürecinde de öğretmenlerin öğrencileri ile etkili bir iletişim kurmaları nitelikli bireylerin yetiştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Nitekim öğretmen-öğrenci ilişkilerinin temelinde çocuklara kendilerini güvende olduklarını hissettirmek ve onların eğitim ortamlarındaki deneyimlerinin olumlu yönde şekillenmesini sağlamak bulunmaktadır. Asrar vd.'nin (2018) de belirttiği gibi etkili bir iletişim sayesinde öğrencilerin eğitim sürecindeki karakterlerinin oluşumuna destek olunmakta; öğretmenlerin bu konudaki becerileri ise öğrencilerin yeteneklerini artırmaya yönelik motivasyon sağlamak ve öğrencilere bu süreçte sevgi, şefkat, samimiyet gibi tutumlarla yaklaşılması onların eğitim alanındaki ihtiyaçları için destekleyici olmaktadır. Yani öğretmenlerin iletişim stratejileri, öğrencilerin motivasyon süreçlerine yardımcı olunabilmesi açısından önemlidir (Armstrong ve Hope, 2016). Diğer taraftan etkili iletişim, disipline etmeye yönelik daha az müdahalelerde bulunmayı da sağlayabilmektedir (Gillies, 2004).

Erken çocukluk döneminde çocuklara kazandırılması gereken ve çocukların yaşamları boyunca değerlerinin ve kişilik özelliklerinin temelini oluşturacak en önemli iki duygu sevgi ve güvendir. Dolayısıyla aile ve çocuk arasındaki sevgi ve güven duyguları birbirleri arasındaki iletişimin gücünü de etkilemektedir (MEB, 2012). Diğer taraftan anne-babalar ve öğretmenler iletişim sürecinde genelde

çocuklarına öğüt vermek isteseler de aslında iletişim, onlara zaman ayırarak dinlemek ve bu sayede çocuğun kendine değer verildiğini hissetmesi, özsaygı kazanması, problem çözme ve gelecekte sağlıklı iletişim kurabilme becerilerini geliştirmesini desteklemeyi gerektirmektedir (MEB, 2015). Özellikle insan gelişiminde hayati derecede öneme sahip olan ilk altı yılda bireylere yapılan yatırım onların gelecekteki öğrenmelerinin temeli olarak görülmektedir. Dolayısıyla okul öncesi dönemde bireylerin yaşlarına uygun nitelikli iletişimin çocukların okula hazırlanmalarında, sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel gelişimlerini desteklemede olumlu katkıları bulunmaktadır (Kolucki ve Lemish, 2011). Sınıf ortamlarında öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim, etkili bir sınıf yönetimi için önemli rol oynamakta; öğrencilerin verimli bir eğitim sürecinden faydalanmalarına ya da bu süreçten kopmalarına neden olabilmektedir. Ayrıca öğrenciler kendilerine saygı, sevgi ve hoşgörü gibi değer ifadeleri ile yaklaşıldığını gördükçe okula yönelik aidiyet duyguları artmaktadır (Başar vd., 2018). Neticede iyi bir iletişim, öğretmenin gözünden öğretmeye ve öğrencinin gözünden öğrenmeye yönelik olumlu bir ilişki kurulmasını sağlayacağından, öğretme-öğrenme süreci açısından vazgeçilmez bir unsur olarak değerlendirilebilir (Duřa, 2015).

Nitelikli öğretmenler, yeterli alan bilgisi yanında etkili ifade yeteneğine de sahip olmalı; öğretim sürecinde gönderdikleri mesajlar, öğrencilerin aldıkları mesajlar ile örtüşmeli ve bu sayede öğrenme gerçekleşmelidir. Dolayısıyla öğretmen-öğrenci arasındaki iletişimde bilgi kayıplarının yaşanmaması ve iletişimin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi gerekmektedir (Kızılloluk, 2001). Öğretmen-öğrenci iletişimi eğitim-öğretim sürecinin her aşamasında önemli olmakla birlikte öğrencilerin kişiliklerinin gelişmeye başladığı ve kendileri ile olumlu etkileşimler kurulmasının en gerekli olduğu dönemde daha büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerinin incelenmesini amaçlayan araştırmalara alanyazında da rastlanmaktadır (Ceylan ve Kılıç-Mocan, 2017; Demir, 2021; Navrátilová, 2017; Nurani vd., 2019; Tezel-Şahin vd., 2012; Yaşar-Ekici vd., 2017). Öğretmen-öğrenci iletişimi ile ilgili yürütülmüş araştırmalar, öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecindeki davranışları üzerine odaklanmıştır. Örneğin Bruce'ın (2004) da belirttiği üzere öğretmenler, çocukların problemleri ile ilgili olası çözüm yollarını tartışabilme ve düşüncelerini dil gelişimini destekleyecek türde ifade edebilmeye hazır hale gelmelerinde onların davranışlarına dikkat etmelidirler. Yılar vd.'nin (2020) öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında öğretmen adaylarının eğitim-öğretim ortamları için kendilerinde en fazla geliştirmek istedikleri iletişim becerilerinin anlayışlı ve hoşgörülü davranma, empati kurma, Türkçe'yi etkili kullanma, hitabet ve saygılı olma şeklinde belirttikleri saptanmıştır. Dolayısıyla erken çocukluk döneminde görev yapan öğretmenler için etkili iletişime dayalı öğretim modellerinin geliştirilmesi bu konuda ortaya çıkabilecek iletişim engellerinin önlenmesi noktasında çeşitli fırsatlara sunacaktır (Nurani vd., 2019). Benzer şekilde erken çocukluk dönemi için istihdam edilecek adayların çocuklarla iletişime yönelik sahip oldukları tutumların belirlenmesinin de bu konudaki olumsuzlukların tespit edilmesi hususunda destekleyici olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda mevcut araştırmada çocuk gelişimi ön lisans programında öğrenim görmekte olan üniversite

öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Çocuk gelişimi ön lisans öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutumları ne düzeydedir?
2. Çocuk gelişimi ön lisans öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutumları öğrenim görülen sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
3. Çocuk gelişimi ön lisans öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutumları sahip olunan kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
4. Çocuk gelişimi ön lisans öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutumları kendisinden küçük kardeşi olma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
5. Çocuk gelişimi ön lisans öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutumları çocukla iletişim ile ilgili eğitim/seminer alma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Model

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, var olan herhangi bir durumu olduğu gibi nesnel bir şekilde açıklamaya çalışmaktadırlar (Karasar, 2009). Bu doğrultuda mevcut araştırmada, çocuk gelişimi ön lisans programında öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutumları olduğu gibi belirlenmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde Çocuk Gelişimi Ön lisans Programı'nda öğrenim gören 147 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada evrene ulaşılmaya çalışıldığı için ayrıyeten bir örneklem alma yöntemi kullanılmamıştır. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini 126 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin 120'si (% 95.2) kadın, 6'sı (% 4.8) erkektir. Öğrencilerin 74'ü (% 58.7) 1. sınıfta, 52'si (% 41.3) 2. sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 75'i (% 59.5) 0-2 arası, 51'i (% 40.5) 3 ve daha fazla kardeşe sahiptir. Öğrencilerin 74'ünün (% 58.7) kendisinden küçük kardeşi bulunurken, 52'sinin (% 41.3) kendisinden küçük kardeşi bulunmamaktadır. Öğrencilerin 48'i (% 38.1) iletişim becerilerine yönelik eğitim/seminer almışken, 78'si (% 61.9) iletişim becerilerine yönelik eğitim/seminer almamıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada Köyceğiz-Gözeler vd. (2020) tarafından geliştirilen *Çocukla İletişime Yönelik Tutum Ölçeği* kullanılmıştır. Ölçek geliştirme çalışmasının örneklemini 442 okul öncesi öğretmen adayı oluşturmuştur. Madde havuzu çalışması sonucunda 55 madde oluşturulmuş, uzman görüşleri doğrultusunda 10 madde çıkartılmış ve taslak ölçekte 45 madde yer almıştır. Gerçekleştirilen Açıklayıcı

Faktör Analizi (AFA) sonucunda 20 maddeden ve 4 boyuttan oluşan bir ölçek ortaya çıkartılmıştır. Sonrasında gerçekleştirilen Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda ise uyum indeks değerlerinin iyi düzeyde olduğu saptanmıştır. Ölçeğin boyutları; *İletişime Yönelik Olumlu Duygu* (İYOD), *İletişim Kurmaya İsteksizlik* (İKİ), *Davranışsal Boyut* (DB), *İletişime Yönelik Olumsuz Duygu* (İYOZD) olarak isimlendirilmiştir. Birinci boyutta 8, ikinci boyutta 5, üçüncü boyutta 4, dördüncü boyutta 3 madde bulunmaktadır. Ölçek, 5’li Likert tipindedir. Ölçeğin güvenirlik analizleri sonucunda Cronbach alpha değerleri İYOD boyutu için .87, İKİ boyutu için .85, DB boyutu için .78, İYOZD boyutu için .72 ve ölçeğin geneli için .89 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen güvenirlik analizleri sonucunda Cronbach alpha değerleri İYOD boyutu için .81, İKİ boyutu için .79, DB boyutu için .75, İYOZD boyutu için .82 ve ölçeğin geneli için .84 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca bu çalışmada, ölçeğin geliştirilme aşamasındaki örneklemden farklı bir örneklem grubu kullanıldığı için tekrar DFA uygulanmıştır. Analizler sonucunda uyum indeks değerlerinin (CMİN/DF: 1.479, RMSEA: 0.062, RMR: 0.033, SRMR: 0.069, CFI: 0.912, NNFI: 0.915) kabul edilebilir aralıklarda olduğu saptanmıştır (Sümer, 2000). Bu yöndeki standardize edilmiş değerlere ilişkin diyagram Ek-1’de sunulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada ölçeğin uygulanması aşamasından önce ölçeği geliştiren araştırmacılardan gerekli izinler alınmıştır. Sonrasında ölçek, bizzat araştırmacılar tarafından öğrencilere uygulanmıştır. Sonraki aşamada veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve analizlere hazır duruma getirilmiştir. Verilerin normallik varsayımlarına uyumuna ilişkin kontroller gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda verilerin basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Sonuç olarak, verilerin normal dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir. Bu yüzden verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (aritmetik ortalama ve standart sapma), bağımsız t-testi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra ölçeğin iki boyutu olumsuz maddelere sahip olduğu için ters kodlanmıştır. İletişim Kurmaya İsteksizlik (İKİ) ve İletişime Yönelik Olumsuz Duygu (İYOZD) boyutlarındaki maddeler ters kodlanmıştır. Ölçek maddelerinden alınan ortalamaların yorumlanmasında; 1.00-1.80 arası ‘çok düşük düzey’, 1.81-2.60 ‘düşük düzey’, 2.61-3.40 ‘orta düzey’, 3.41-4.20 ‘yüksek düzey’, 4.21-5.00 ‘çok yüksek düzey’ olarak benimsenmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma soruları doğrultusunda ulaşılan bulgular sırasıyla alt başlıklar şeklinde verilmiştir.

Birinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Bu araştırma sorusunda öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda tüm alt boyutlara ait maddelerin tanımlayıcı istatistik bilgilerine yer

verilmiştir. Son olarak ise ölçeğin geneline ait aritmetik ortalamaya ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu yöndeki bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeyleri

	Maddeler	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
İYOD	Çocukla iletişim sırasında çocuğu etkin dinlerim.	4.63	0.49
	Çocukla iletişimden keyif alırım.	4.57	0.52
	Çocukla iletişim kurduğumda sınıfın yönetimini daha kolay sağlarım.	4.57	0.65
	Çocuklarla iletişim kurarken zamanın nasıl geçtiğini anlamam.	4.22	0.67
	Çocuklarla sohbet ederken eğlenirim.	4.47	0.61
	Çocuklarla iletişimde yeni şeyler keşfederim.	4.48	0.53
	Çocuklarla iletişimin beni geliştirdiğine inanıyorum.	4.52	0.53
	Çocukla iletişim kurmak beni mutlu eder.	4.54	0.61
	Boyut Genel	4.50	0.38
İKİ	Zorunlu olmasam çocukla iletişim derslerine girmezdim.	4.26	0.82
	Çocukla iletişimin zaman kaybı olduğunu düşünürüm.	4.67	0.64
	Çocukla iletişime geçmek istemem.	4.74	0.47
	Çocukla iletişim kurmak beni sıkır.	4.71	0.48
	Çocukla sadece mecbur kaldığımda iletişim kurarım.	4.70	0.47
	Boyut Genel	4.62	0.43
DB	Çocukla iletişim ile ilgili yayınları (dergi, internet sitesi, online dergi vb.) takip ederim.	3.33	0.86
	Çocukla iletişim ile ilgili çeşitli seminer, konferans vb. etkinliklere katılırım.	3.34	0.98
	Çocukla iletişimle ilgili gelişmeleri takip ederim.	3.60	0.74
	Çocukla iletişimle ilgili kitapları okurum.	3.44	0.98
	Boyut Genel	3.43	0.67
İYOZD	Çocukla iletişim konusunda zorlandığımı düşünürüm.	3.85	0.76
	Çocukla konuşurken kendimi çok çaresiz hissediyorum.	4.36	0.67
	Çocukla iletişim kurarken tedirgin olurum.	4.30	0.77
	Boyut Genel	4.17	0.63
	Ölçek Geneli	4.26	0.34

Tablo 1’de öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin tanımlayıcı istatistik bilgileri sunulmuştur. Bilgiler, alt boyutların sırasına göre sunulmuştur. Buna göre *İletişime Yönelik Olumlu Duygu* boyutunda en yüksek ortalamaya ‘Çocukla iletişim sırasında çocuğu etkin dinlerim.’ maddesi sahipken, en düşük ortalamaya ‘Çocuklarla iletişim kurarken zamanın nasıl geçtiğini anlamam.’ maddesi sahiptir. Ayrıca boyutun ortalaması ise çok yüksek düzeydedir. *İletişim Kurmaya İsteksizlik* boyutunda en yüksek ortalamaya ‘Çocukla iletişime geçmek istemem.’ maddesi sahipken, en düşük ortalamaya ‘Zorunlu olmasam çocukla iletişim derslerine girmezdim.’ maddesi sahiptir. Ayrıca

boyutun ortalaması ise çok yüksek düzeydedir. *Davranışsal Boyut* boyutunda en yüksek ortalamaya ‘Çocukla iletişimle ilgili gelişmeleri takip ederim.’ maddesi sahipken, en düşük ortalamaya ‘Çocukla iletişim ile ilgili yayınları (dergi, internet sitesi, online dergi vb.) takip ederim.’ maddesi sahiptir. Ayrıca boyutun ortalaması yüksek düzeydedir. *İletişime Yönelik Olumsuz Duygu* boyutunda en yüksek ortalamaya ‘Çocukla konuşurken kendimi çok çaresiz hissediyorum.’ maddesi sahipken, en düşük ortalamaya ‘Çocukla iletişim konusunda zorlandığımı düşünürüm.’ maddesi sahiptir. Ayrıca boyutun ortalaması yüksek düzeydedir. Bunun yanı sıra, ölçeğin genel ortalaması ise çok yüksek düzeydedir.

İkinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Bu araştırma sorusunda öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin sınıf düzeyine göre değişiminin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu yöndeki bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutumlarının sınıf düzeyine göre değişimi

Boyut	Değişken	N	Ortalama	SS	sd	t	p	Cohen’s d
İYOD	1.Sınıf	74	3.25	0.39	124	0.332	0.740	-
	2.Sınıf	52	3.20	0.36				
İKİ	1.Sınıf	74	4.62	0.43	124	-0.018	0.985	-
	2.Sınıf	52	4.62	0.44				
DB	1.Sınıf	74	3.36	0.68	124	-1.367	0.174	-
	2.Sınıf	52	3.52	0.66				
İYOZD	1.Sınıf	74	4.14	0.66	124	-0.603	0.548	-
	2.Sınıf	52	4.21	0.58				
Genel	1.Sınıf	74	4.25	0.36	124	-0.562	0.575	-
	2.Sınıf	52	4.29	0.30				

Tablo 2’de öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin sınıf düzeyine göre değişimine ilişkin bağımsız t-testi sonuçları sunulmuştur. Buna göre öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin İYOD boyutunda [$t_{(124)}= 0.332, p>.05$], İKİ boyutunda [$t_{(124)}= -0.018, p>.05$], DB boyutunda [$t_{(124)}= -1.367, p>.05$], İYOZD boyutunda [$t_{(124)}= -0.603, p>.05$] ve ölçeğin genelinde [$t_{(124)}= -0.562, p>.05$] sınıf düzeyine göre anlamlı bir değişim saptanmamıştır.

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Bu araştırma sorusunda öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin kardeş sayısına göre değişiminin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu yöndeki bilgiler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutumlarının kardeş sayısına göre değişimi

Boyut	Değişken	N	Ortalama	SS	sd	t	p	Cohen's d
İYOD	2 ve az	75	4.50	0.38	124	-0.140	0.889	-
	3 ve fazla	51	4.51	0.37				
İKİ	2 ve az	75	4.60	0.46	124	-0.523	0.602	-
	3 ve fazla	51	4.64	0.39				
DB	2 ve az	75	3.57	0.71	124	2.877	0.005	0.54
	3 ve fazla	51	3.22	0.57				
İYOZD	2 ve az	75	4.20	0.57	124	0.678	0.499	-
	3 ve fazla	51	4.13	0.71				
Genel	2 ve az	75	4.29	0.34	124	1.065	0.289	-
	3 ve fazla	51	4.23	0.34				

Tablo 3'te öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin kardeş sayısına göre değişimine ilişkin bağımsız t-testi sonuçları sunulmuştur. Buna göre öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin İYOD boyutunda [$t_{(124)} = -0.140$, $p > .05$], İKİ boyutunda [$t_{(124)} = -0.523$, $p > .05$], İYOZD boyutunda [$t_{(124)} = 0.678$, $p > .05$], ölçeğin genelinde [$t_{(124)} = 1.065$, $p > .05$] kardeş sayısına göre anlamlı şekilde değişmediği saptanmıştır. Öte yandan öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin DB boyutunda kardeş sayısına göre anlamlı şekilde değiştiği saptanmıştır [$t_{(124)} = 2.877$, $p < .01$]. Buna göre kardeş sayısı 2 ve daha az olan öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin kardeş sayısı 3 ve daha fazla olan öğrencilerin tutum düzeylerinden daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Dördüncü araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Bu araştırma sorusunda öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin kendisinden küçük kardeşi olmak durumuna göre değişiminin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu yöndeki bilgiler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutumlarının kendisinden küçük kardeşi olma durumuna göre değişimi

Boyut	Değişken	N	Ortalama	SS	sd	t	p	Cohen's d
İYOD	Var	74	4.52	0.34	124	0.745	0.458	-
	Yok	52	4.47	0.42				
İKİ	Var	74	4.68	0.36	124	1.986	0.065	-
	Yok	52	4.53	0.51				
DB	Var	74	3.37	0.58	124	-1.164	0.246	-
	Yok	52	3.51	0.79				
İYOZD	Var	74	4.12	0.64	124	-1.081	0.282	-
	Yok	52	4.25	0.61				
Genel	Var	74	4.27	0.30	124	0.201	0.841	-
	Yok	52	4.26	0.39				

Tablo 4'te öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin kendisinden küçük kardeş olma durumuna göre değişimine ilişkin bağımsız t-testi sonuçları sunulmuştur. Buna göre öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin İYOD boyutunda [$t_{(124)}= 0.745, p>.05$], İKİ boyutunda [$t_{(124)}= 1.986, p>.05$], DB boyutunda [$t_{(124)}= -1.164, p>.05$], İYOZD boyutunda [$t_{(124)}= -1.081, p>.05$], ölçeğin genelinde [$t_{(124)}= 0.201, p>.05$] kendisinden küçük kardeşi olma durumuna göre anlamlı şekilde değişmediği saptanmıştır.

Beşinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Bu araştırma sorusunda öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin iletişim ile ilgili eğitim/seminer alma durumuna göre değişiminin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu yöndeki bilgiler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutumlarının iletişim ile ilgili eğitim/seminer alma durumuna göre değişimi

Boyut	Değişken	N	Ortalama	SS	sd	t	p	Cohen's d
İYOD	Aldım	48	4.59	0.36	124	2,090	0.039	0.40
	Almadım	78	4.44	0.38				
İKİ	Aldım	48	4.65	0.48	124	0.556	0.579	-
	Almadım	78	4.60	0.40				
DB	Aldım	48	3.72	0.62	124	4.114	0.000	0.76
	Almadım	78	3.24	0.64				
İYOZD	Aldım	48	4.22	0.62	124	0.720	0.473	-
	Almadım	78	4.14	0.64				
Genel	Aldım	48	4.38	0.36	124	2.917	0.004	0.53
	Almadım	78	4.20	0.31				

Tablo 5’te öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin iletişim ile ilgili eğitim/seminer alma durumuna göre değişimine ilişkin bağımsız t-testi sonuçları sunulmuştur. Buna göre öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutumlarının İYOD boyutunda [$t_{(124)}= 2.090$ $p<.05$], DB boyutunda [$t_{(124)}= 4.114$, $p<.01$], ölçeğin genelinde [$t_{(124)}= 2.917$, $p<.01$] iletişim ile ilgili eğitim/seminer alma durumuna göre anlamlı şekilde değiştiği saptanmıştır. Buna göre iletişim ile ilgili eğitim/seminer alan öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeyleri daha yüksektir. Öte yandan öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutumlarının İKİ boyutunda [$t_{(124)}= 0.556$, $p>.05$] ve İYOZD boyutunda [$t_{(124)}= 0.473$, $p>.05$] iletişim ile ilgili eğitim/seminer alma durumuna göre anlamlı şekilde değişmediği saptanmıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada çocuk gelişimi ön lisans programında öğrenim gören öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. 126 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmada ulaşılan sonuçlar, araştırma sorularına göre sırasıyla şu şekildedir:

Araştırmanın ilk sorusu kapsamında çocuk gelişimi ön lisans programı öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutum düzeyleri incelenmiştir. Buna göre *İletişime Yönelik Olumlu Duygu* (İYOD), *İletişim Kurmaya İsteksizlik* (İKİ), *İletişime Yönelik Olumsuz Duygu* (İYOZD) boyutlarında ve ölçeğin genelinde öğrencilerin çok yüksek düzeyde tutumlara sahip oldukları tespit edilmiştir. *Davranışsal* (DB) boyutta ise öğrencilerin tutumları yüksek düzeydedir. Bu doğrultuda çocuk gelişimi ön lisans programında öğrenim gören öğrencilerin çocuklar ile olan iletişimlerinin oldukça olumlu düzeyde olduğu söylenebilir. Örneğin, İYOD boyutunda ‘Çocukla iletişim sırasında çocuğu etkin dinlerim.’ maddesi öne çıkmıştır. Bu maddeden yola çıkılarak, öğrencilerin çocukların düşünce ve fikirlerine değer verme ve onları dikkatle dinleme yönündeki eğilimlerinin oldukça yüksek olduğunu söylemek mümkündür. DB boyutunda ‘Çocukla iletişimle ilgili gelişmeleri takip ederim.’ maddesi öne çıkmaktadır. Bu maddeden yola çıkılarak, öğrencilerin ‘çocuk ve iletişim’ temalı bilimsel yayın, seminer veya uzman görüşlerini takip etme eğiliminde olduğunu söylemek mümkündür. Çocuk gelişimi ön lisans programı öğrencileri anaokullarında, özellikle kreşlerde, öğretmenlerin yardımcısı konumunda bulunmalarından dolayı, en az öğretmen kadar, belki kimi zaman daha fazla, çocuklar ile iletişim halinde bulunabilmektedirler. Bunun bilincinde olmalarından dolayı, öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Atış-Akyol vd.’nin (2021) araştırmalarında da okulöncesi eğitimde öğretmen-çocuk iletişiminin önemli olduğuna vurgu yapılmıştır.

Ocak ve Erşen (2015), Yıldız ve Kurtuldu (2016) ve Pehlivan (2005), öğretmen adaylarının iletişim becerilerini inceledikleri çalışmalarında, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Rimm-Kaufman ve Pianta (2013) çalışmasında öğretmen görüşleri kapsamında çocukların iletişim becerileri üzerinde ebeveyn- çocuk iletişiminin etkisini incelemiştir.

Araştırma sonuçlarına bağlı olarak özellikle baba ile iletişimi fazla olan çocukların iletişim becerilerinin daha gelişmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda ebeveynlerin iletişim becerilerinin, çocukların sözlü ve sözsüz iletişim beceri gelişimlerinde model olarak öğrenme yaklaşımı doğrultusunda önemli olduğu düşünülmektedir. Tunçeli (2013) yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Diğer bir çalışmada Tan ve Tan (2015) öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıf yönetimi becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. İletişim becerilerinin gelişmiş olduğu belirlenen öğretmen adaylarının, öğrencilerle aralarında oluşturdukları olumlu iletişimin sınıf yönetim anlayışları üzerinde etkili olduğu bunun da sınıf ortamında olumlu iletişim öğelerinin hâkim olduğu saptanmıştır. Ceylan (2017), okul öncesi öğretmenleri ile yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin çocuk sevmeye durumları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çocukları seven öğretmenlerin çocukların yaş gruplarına uygun olacak nitelikte doğru iletişim yollarına hâkim olmaları önemlidir. Çocuğa uygun iletişim modellerinin bilinmesi, öğretmenlerin bu doğrultuda davranış sergileyerek örnek olmaları, çocukların iletişim becerilerinin olumlu gelişimine katkı sağlayacak uygulamalara sınıflarında yer vermeleri bakımından önemlidir. Bu kapsamda çocuk sevmek çocukların gelişim özelliklerini bilerek, onlara karşı doğru davranış örüntüleri geliştirmek ile mümkün olur. Değer verildiğini hisseden çocuk ile öğretmen arasında iletişimin temel ögesi olan güven temelli iletişim oluşur (Uğurlu, 2013; Merrell, 2003; Tomul, 2011; Engin ve Aydın, 2007). Khan vd. (2017) tarafından öğretmenler ile gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenlerin iletişim becerileri ile öğrencilerin akademik becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. İletişim becerisi iyi olan öğretmenlerin öğrencilerinin de akademik becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Etkili iletişimin sağlandığı sınıflarda etkin öğrenmeye yönelik uygulamaların daha fazla yer alması ve olumlu sınıf yönetimi anlayışı temelinde akademik başarının artması ortaya çıkan sonuçlar arasındadır.

Araştırmanın ikinci sorusu kapsamında çocuk gelişimi ön lisans programı öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin sınıf düzeyine göre değişimi incelenmiştir. Buna göre öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde değişmediği saptanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutumları üzerinde öğrenim gördükleri sınıf düzeyinin etkisinin olmadığı söylenebilir. Bunun sebebi, ön lisans programlarının iki sene ile sınırlı olması açıklanabilir. Sınıf düzeyleri arasında bir yıl gibi kısa bir süre olması, tutum düzeyleri üzerinde anlamlı bir değişikliğe sebep olmamış olabilir. Bununla ilgili olarak Kadakal-Dölek (2015), Milli ve Yağcı (2017), öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesine ilişkin gerçekleştirdikleri çalışmalarında, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre iletişim becerilerinde anlamlı fark bulunmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin iletişim becerisinin gelişimi üzerinde en fazla etkinin bireysel özellikler ile ailenin çocuk yetiştirme tutumları olduğu düşünülmektedir. Ailenin çocuğa karşı sergilediği ebeveyn tutumlarının aile içi iletişim modelini oluşturduğu bu da kişinin iletişimini şekillendirmektedir. Çetinkaya (2011), ise; Türkçe öğretmen

adaylarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri arttıkça iletişim becerilerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonucun Öğretmen adaylarının almış oldukları eğitimin iletişim becerilerini olumlu yönde katkı sağlaması ile açıklanabilir. Chung vd.'nin (2016), çalışmalarında; lise öğrencilerine iletişim becerilerinin geliştirilmesi yönünde program uygulanmış, uygulanan programın iletişim becerileri üzerinde olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. Program dâhilinde verilen eğitimin çocuk ile iletişim becerileri üzerinde etkili olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın üçüncü sorusu kapsamında çocuk gelişimi ön lisans programı öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin kardeş sayısına göre değişimi incelenmiştir. Buna göre İYOD, İKİ, İYOZD ve ölçeğin genelinde kardeş sayısına göre anlamlı bir değişim saptanmamıştır. Öte yandan sadece DB boyutunda kardeş sayısına göre anlamlı bir değişim saptanmıştır. Buna göre kardeş sayısı 2 ve daha az olan öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin kardeş sayısı 3 ve daha fazla olan öğrencilerin tutum düzeylerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçtan yola çıkılarak, kardeş sayısının öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutumları üzerinde etkisinin olduğu söylenebilir. Kardeş sayısı daha az olan öğrencilerin çocuklar ile iletişim konusunda farkındalıklarının ve araştırmalarının daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Olumlu iletişim temelinde çocukla iletişim hakkında farkındalığın gelişmesi; alanda eğitim almış olmak, ilişkili yayın ve araştırmaları takip etmek ile mümkün olmaktadır. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip aile ortamında yetişmiş çocukların iletişim becerilerinin gelişmiş olduğu, aile içi iletişimin olumlu iletişim öğeleri içerdiği bilinmektedir. Çocuklarının yaşlarına uygun gelişim özelliklerini bilen, onlara daha uzun zaman ayıran, onlarla birlikte daha fazla zaman geçirerek daha çok iletişim ortamı oluşturan ailelerin çocuklarının da sahip oldukları sosyal becerileri ve beraberinde iletişim becerileri de gelişmektedir (Repetti vd., 2015; Durukan ve Maden, 2010; Weaver, 2011; Park ve Cheah, 2005; Sarı, 2007).

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında çocuk gelişimi ön lisans programı öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin kendisinden küçük kardeşinin olması durumuna göre değişimi incelenmiştir. Buna göre öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin kendisinden küçük kardeşinin olması durumuna göre anlamlı şekilde değişmediği saptanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutumları üzerinde kendisinden küçük kardeşi olup olmamasının bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Nitekim Dzhanuzakov vd. (2020) de üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmalarında kardeş sayısı ile iletişim becerisi arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığını belirtmişlerdir.

Araştırmanın beşinci sorusu kapsamında çocuk gelişimi ön lisans programı öğrencilerinin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin iletişim ile ilgili eğitim/seminer alma durumuna göre değişimi incelenmiştir. Buna göre İKİ ve İYOZD boyutlarında öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutum düzeylerinin iletişim ile ilgili eğitim/seminer alma durumuna göre anlamlı bir değişim göstermediği saptanmıştır. Öte yandan İYOD, DB boyutlarında ve ölçeğin genelinde öğrencilerin çocukla iletişime

yönelik tutum düzeylerinin iletişim ile ilgili eğitim/seminer alma durumuna göre anlamlı bir değişim gösterdiği saptanmıştır. Buna göre iletişim ile ilgili eğitim/seminer alan öğrencilerin çocukla iletişime yönelik tutumlarının daha yüksek düzeydedir. Bu sonuçtan yola çıkılarak, öğrencilerin iletişim ile ilgili eğitim/seminer alma durumlarının çocukla iletişime yönelik düzeylerine etki ettiği söylenebilir.

Dere (2019), çalışmasında drama eğitimi verilen öğretmen adaylarının iletişim becerileri incelenmiştir. Drama eğitiminin iletişim becerisini olumlu düzeyde etkilediği sonucuna varılmıştır. İletişim özellikleri hakkında bilgi sahibi olan ve etkili iletişim becerilerine sahip öğretmenlerin öğrencilerin iletişim becerilerine etki eden en önemli faktörlerdendir (Arbaugh, 2001). Kutlu ve Ocak (2020), çalışmalarında öğretmenlerin hizmet içi eğitim alma durumuna göre iletişim becerilerinde farklılaşma olmadığını belirtmiştir. Harp ve Mayer (1997), Mazer (2012, 2013); Seven ve Yoldaş (2007), çalışmalarında öğretmenlerin iletişim becerileri ile öğrencilerin bilişsel ve duygusal gelişimleri arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda O'Toole vd. (2021), araştırmalarında iletişim güçlüğü çeken çocuklara yönelik aile çocuk iletişimi kapsamında uygulanan programları incelemiştir. Programların ebeveyn çocuk iletişimi üzerindeki etkileri belirlenerek, çocuğun iletişim beceri gelişimini olumlu etkilediği sonucuna varmışlardır. Aile ve çocuğun birlikte katıldığı eğitim ve uygulamalar sonucunda çocuk ile ebeveyn arasındaki iletişimin arttığı; çocuğun iletişim özelliklerinde olumlu yönde değişim olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer nitelikte Rees vd. (2002) de çalışmalarında iletişim becerileri kapsamında verilen eğitimin etkililiğini araştırmışlar; gerçekleştirilen eğitimlerin iletişim becerilerinin gelişimine katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Tan ve Tan (2016) araştırmasında öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıf yönetimi becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan incelemeler sonucunda iletişim becerisi iyi olan öğretmen adaylarının sınıf yönetimi becerilerinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Bu araştırma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde Çocuk Gelişimi Ön lisans Programı'nda öğrenim gören 147 öğrenci ve Köyceğiz-Gözeler vd. (2020) tarafından geliştirilen *Çocukla İletişime Yönelik Tutum Ölçeği*'ne verilen yanıtlar ile sınırlıdır. Dolayısıyla benzer türde araştırmalar daha büyük gruplar ile çalışılarak ve farklı veri toplama araçları da kullanılarak yürütülebilir. Diğer taraftan araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

Çocuk Gelişimi programı öğrencilerinin çocukla iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmaların yaygınlaştırılması, okul öncesi kurumlarda sınıf öğretmeni ya da yardımcı eleman olarak görev yapacak olan program öğrencilerinin, olağan gelişim özelliklerine sahip veya özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler ile etkili iletişim kurmalarına katkı sağlayacak nitelikte çalışmaların üniversite eğitimleri ve mesleki süreç içerisinde verilmesi önemlidir. İletişim becerilerinin kullanımına katkı sağlayacak nitelikte ders içeriklerini şekillendirebilecek yetkinlik kazandırılması için programların güncel gelişmelere uygun biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Çocuk ve iletişim konulu derslerin etkililiği

ders döneminin başında ve sonunda gerçekleştirilen ön test ve son test analizleri ile incelenerek ortaya çıkan sonuç doğrultusunda iletişim dersi içeriklerinde güncellemelere gidilmesi uygun olacaktır. Üniversite eğitim sürecinde çocuk iletişim derslerinin zorunlu ders kapsamına alınarak, ders saatlerinin arttırılması, aile eğitimi çalışmaları ile ilişkili olarak ebeveyn çocuk iletişimine yönelik aileler ile birlikte yürütülebilecek çalışmaların da ders kapsamında öğrencilere içerik olarak sunulması gerekmektedir. Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinin nitel araştırma çerçevesinde görüşme soruları ile ele alınarak, derinlemesine incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Arbaugh, J. B. (2001). How instructor immediacy behaviors affect student satisfaction and learning in web-based courses. *Business Communication Quarterly*, 64(4), 42-54.
- Armstrong, S. W., & Hope, W. C. (2016). Technical college teachers' communication and its impact on student motivation. *Journal of Education and Human Development*, 5(1), 24-33.
- Asrar, Z., Tariq, N., & Rashid, H. (2018). The impact of communication between teachers and students: A case study of the Faculty of Management Sciences, University of Karachi, Pakistan. *European Scientific Journal*, 14(16), 32-39.
- Atış Akyol, N., Ata Doğan, S. & Durmuşoğlu, M. (2021). Okul öncesi eğitimde öğretmenin iletişim becerilerinin önemi: aile katılımı, iş birliği ve öğretmen-çocuk ilişkisi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(3), 887-899. DOI: 10.17240/aibuefd.2021.21.64908-900473
- Başar, M., Doğan, M. C., Şener, N., Uzun, Ö. ve Topal, H. (2018). İlkokulda öğretmen öğrenci iletişimi ve sonuçları. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-17.
- Bruce, T. (2004). *Developing learning in early childhood*. Los Angeles: SAGE.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 567-576.
- Ceylan, E. A. ve Kılıç-Mocan, D. (2017). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin iletişim beceri düzeylerinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 215, 111-127.
- Chung, Y., Yoo, J., Kim, S. W., Lee, H., & Zeidler, D. L. (2016). Enhancing students' communication skills in the science classroom through socioscientific issues. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 14(1), 1-27.
- Demir, A. (2021). *Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim sürecindeki iletişim becerilerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Dere, Z. (2019). Dramanın öğretmen adaylarının iletişim becerilerine etkisinin incelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, 6(1), 59-67.
- Durukan, E. ve Maden, S. (2010). Türkçe öğretmenlerinin iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 59-74.
- Duđă, N. (2015). From theory to practice: The barriers to efficient communication in teacher-student relationship. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 187, 625-630. doi:10.1016/j.sbspro.2015.03.116

- Dzhanuzakov, K., Türkçapar, Ü., Yasul, Y., & Çakar, A. (2020). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerisi düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 292-301.
- Edwards, C. (1997). *Classroom discipline and management*. New Jersey: Printice Hall, Dnc.
- Engin, A. O. ve Aydın, S. (2007). Sınıf içi iletişimde öğretmenin rolü, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 1-14.
- Gillies, R. M. (2004). The effects of communication training on teachers' and students' verbal behaviours during cooperative learning. *International Journal of Educational Research*, 41(3), 257-279.
- Gottschall, S. (1989). Understanding and accepting separation feelings. *Young Children*, 11-16
- Harp, S., F., & Mayer, R., E. (1997). The role of interest in learning from scientific text and illustrations: On the distinction between emotional interest and cognitive interest. *Journal of Educational Psychology*, 89, 92-102.
- Kadalk-Dölek, A. (2015). *Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi* (19. basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Khan, A., Khan, S., Zia-Ul-Islam, S. and Khan, M. (2017) Communication Skills of Teachers and Its Role in the Development of the Students' Academic Success. *Journal of Education and Practice*, 8, 18-21.
- Kolucki, B. ve Lemish, D. (2011). *Çocuklarla iletişim: Yetiştirme, ilham verme, heyecan uyandırma, eğitime ve iyileştirme için ilkeler ve uygulamalar*. Y. Dede ve M. Diler (Çev.). UNICEF.
- Köyceğiz-Gözeler, M., Bozkurt-Polat, E., ve Kan, A. (2020). Çocukla iletişime yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. (Ed.) M. B. Kurt. *Eğitim Bilimleri Alanında Güncel Araştırmalar* içinde (s. 265-288). İzmir: Duvar Yayınları
- Kutlu, M. & Ocak, İ. (2020). Öğretmenlerin İletişim Becerileri ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *International Journal of Field Education*, 6(2), 100-124. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijofe/issue/59318/788855>
- Mazer, J. P. (2012). Development and validation of the student interest and engagement scales, *Communication Methods and Measures*, 6(2), 99-125.
- Mazer, J. P. (2013). Associations among teacher communication behaviors, student interest, and engagement: A validity test. *Communication Education*, 62(1), 86-96.
- MEB (2012). *Çocuk gelişimi ve eğitimi: Çocukla iletişim I*. Ankara.
- MEB (2015). *Çocuk gelişimi ve eğitimi: Çocukla etkili iletişim*. Ankara.
- Merrell, K. W. (2003) *Preschool and kindergarten behavior scales*. (2nd ed.). Examiner's Manual. Pro-Ed. An International Publisher.
- Milli, M. S. ve Yağcı, U. (2017). Öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 286-298.
- Navrátilová, H. (2017). Children's initiations in communication with preschool teachers. *Acta Educationis Generalis*. 7(2), 42-55. DOI: 10.1515/atd-2017-0012

- Nurani, Y., Hartati, S., Utami, A. D., Hapidin, H., & Pratiwi, N. (2019). Effective communication-based teaching skill for early childhood education students. *International Journal of Higher Education*, 9(1), 153. doi:10.5430/ijhe.v9n1p153
- O'Toole, C., Lyons, R., & Houghton, C. (2021). A qualitative evidence synthesis of parental experiences and perceptions of parent-child interaction therapy for preschool children with communication difficulties. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 64(8), 3159-3185.
- Ocak, G. ve Erşen, Z. B. (2015). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri algılarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 1-19.
- Park, S. Y., & Cheah, C. S. L. (2005). Korean mothers' proactive socialisation beliefs regarding preschoolers' social skills. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 24-34.
- Pehlivan, K. B. (2005). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir Çalışma. *İlköğretim Online*, 4 (2), 17-23. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/ilkonline/issue/8608/107233>
- Rees, C. S. ve McPherson, A. (2002). Communication skills assessment: The perceptions of medical students at the University of Nottingham. *Medical Education*, 36, 868-878
- Repetti, R. L., Sears, M. S., & Bai, S. (2015). Social and emotional development in the context of the family. In *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences: Second Edition* (pp.156-161). Elsevier Inc. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.23046-8>
- Rimm-Kaufman, S. E., & Pianta, R. C. (2013). Family-school communication in preschool and kindergarten in the context of a relationship-enhancing intervention. In *Early Education and Development* (pp. 287-316). Routledge.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Seven S, Yoldaş C. 2007. Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, *Eğitim Fakültesi Dergisi* 4,1-4.
- Sümer, N. (2000). *Yapısal eşitlik modelleri*. Türk Psikoloji Yazıları, 3 (6), 49-74
- Tan, Ç. & Tan, S. (2016). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıfı yönetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 3(1), 1-14.
- Tezel-Şahin, F., Kandır, A., Yaşar, M. C. ve Yazıcı, E. (2012). Okul öncesi öğretmenlerin iletişim becerilerinin bazı değişkenler yönünden incelenmesi. *IIB International Refereed Academic Social Sciences Journal*. 3 (International Congress on Culture and Society Special Issue 05), 95-108.
- Tomul, E. (2011). Sınıfta öğretmen-öğrenci iletişimi, H. Kıran (Ed.), *Sınıf yönetimi içinde* (6. baskı, ss. 151-180), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tunçeli, H. İ. (2016). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sakarya Üniversitesi Örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 51-58. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pegegog/issue/22581/241209>
- Uğurlu, C. T. (2013). Öğretmenlerin iletişim becerisi ve empatik eğilim davranışlarının çocuk sevmeye düzeyleri üzerine etkisi, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 51-61.

Weaver, K. D. (2011). *Social skills development and social interest in African American students through student and parent involvement*. [Unpublished doctoral dissertation]. Adler University, Chicago, Illinois.

Yaşar-Ekici, F., Günhan, G. ve Anılan, Ş. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 11, 1-27.

Yılar, M. B., Aydoğmuş, M. ve Karadağ, Y. (2020). Öğretmen adaylarının öğretmen-öğrenci etkileşimi bağlamında geliştirmek istedikleri iletişim becerilerine ilişkin özdeğerlendirmeleri. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi (TISSE Journal)*, 2(1), 1-16.

Yıldız, Y. ve Kurtuldu, K. (2016). Müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesi. Karadeniz Teknik Üniversitesi örneği. *Route Educational and Social Science Journal Volume*, 3(3), 208-217.

Ek-1. Standardize Edilmiş DFA Değerleri Diyagramı

